

nije, već ti odvrćaj misao od takva puta istraživanja²⁹.«
 Od njega, dakle, potječe svjedočanstvo, a najviše od svega može to da posvjedoči sama tvrdnja ako je malo podvrgneš ispitivanju. To dakle samo najprije ogledajmo ako ti je svejedno.

Teetet: Što se mene tiče, započni gdje želiš, a što se tiče istraživanja, gledaj sâm kako će najbolje napredovati. Idi naprijed i mene vodi po tome putu!

GOVORENJE ONOGA ŠTO JEST I ŠTO NIJE

25. Stranac: Dobro. Treba to činiti. Reci mi: usuđujemo li se nekako izricati ono što nikako nije?

Teetet: Zašto ne?

Stranac: Ako bi neki od slušalaca ne zbog polemike niti zbog šale nego ozbiljno razmisliš, trebao izjaviti kojemu predmetu treba nadjenuti to ime, to jest nebiće, što mislimo u kojem smislu i za koji predmet bi ga upotrebio i što bi objasnio onome koji ga pita?

Teetet: Tešku si stvar upitao i to je mladiću kao što sam ja gotovo posve nemoguće reći.

Stranac: No bar to je zaista jasno da se ime nebiće ne može odnositi na neko od bića.

Teetet: Kako bi se moglo?

Stranac: Kad se dakle ne može odnositi na biće, ne bi pravo radio ako bi ga primijenio na »nešto«.

Teetet: Kako to?

Stranac: I to nam je valjda jasno da i tu riječ »nešto« uvijek govorimo za ono što postoji. Jer izgovarati »nešto« samo kao голу riječ i odvojenu od svih bića nemoguće je. Zar ne?

Teetet: Nemoguće.

Stranac: Da li se gledajući tako slažeš da je nužno da onaj koji govori »nešto« govori »jedno nešto«?

Teetet: Tako je.

²⁹ Isp. Diels, *Fragmente der Vorsokratiker* 18, 7 (ili 7). Ove Parmenidove stihove citira i Aristotel u *Metafizici* 1089 a, 2.

Stranac: A reći ćeš bar i da je »nešto« znak jednoga, »neka« dvoga, a »neki« mnogo toga.

Teetet: Svakako.

Stranac: Onaj pak koji ne govori »nešto«, nužno je, kako se čini, da potpuno ništa ne govori.

Teetet: Zaista je nužno.

Stranac: Ne smijemo dakle dopustiti ni to da takav govori, a ipak ništa ne govori, nego moramo reći da niti ne govori onaj koji pokušava riječima izraziti nebiće.

Teetet: Istraživanje bi zaista bilo na kraju s poteškoćom.

RAZLIKA IZMEĐU BIĆA I NEBIĆA

26. Stranac: Ne govori još preuzetno jer, moj sretniče, još ima poteškoća. Radi se upravo o samom početku istraživanja. 238 a

Teetet: Kako misliš? Kazuj i ne oklijevaj!

Stranac: Biću bi moglo pristupiti neko drugo od bića.

Teetet: Zašto ne?

Stranac: No da li ćemo reći da je moguće da ikada nebiću pristupi neko biće?

Teetet: Na koji način?

Stranac: Broj svakako u njegovoj cjelokupnosti stavljamo među bića.

Teetet: Ako baš išta drugo, a ono broj treba uzimati kao biće. b

Stranac: Nemojmo, dakle, ni pokušavati povezivati s nebićem ono što se sastoji u broju, i to niti kao mnoštvo niti kao jedno!

Teetet: Čini se da ne bismo baš pravo pokušavali, kako nam govori istraživanje.

Stranac: Kako bi zaista netko mogao ili ustima izreći ili uopće i mišljenjem zahvatiti nebića ili nebiće odijeljeno od broja?

Teetet: Kazuj, kako?

Stranac: Kad govorimo nebića, zar ne pokušavamo njima dodati brojno mnoštvo? c

Teetet: Zašto ne?

Stranac: A kad govorimo nebiće, zar opet ne pokušavamo tome dodati jedno?

Teetet: Posve je jasno.

Stranac: Kažemo također da nije niti pravedno niti ispravno pokušavati biće pripajati nebiću.

Teetet: Govoriš pravu istinu.

Stranac: Shvaćaš li, dakle, da nebiće samo po sebi nije moguće pravo niti izraziti, niti izreći, niti zamisliti, nego naprotiv ono je nezamišljivo, neizrecivo, neizražljivo i besmisleno?

Teetet: Svakako.

d Stranac: Zar sam se, dakle, prevario kad sam maločas govorio da ću navesti najveću poteškoću o njemu³⁰?

Teetet: Kako to? Možemo li navoditi neku drugu još veću poteškoću?

Stranac: Kako, čudni čovječe? Ne razabireš li po onome što je rečeno da nebiće stavlja i onoga kóji ga pobija u poteškoću tako da, kad ga netko pokušava pobijati, taj biva prinuđen da sam sebi proturječi?

Teetet: Kako to misliš? Izrazi se još jasnije!

e Stranac: Ne treba kod mene tražiti veću jasnoću, jer iako sam pretpostavio da nebiće ne treba imati udjela niti u jednome niti u mnoštvu, ipak sam rekao maločas a i sada o njemu da je jedno jer kažem: nebiće. Zacijelo razumiješ.

Teetet: Da.

Stranac: No opet i malo prije rekao sam da je ono neizražljivo i nezrecivo i besmisleno. Pratiš li?

Teetet: Pratim. Kako da ne?

239 a Stranac: Pokušavajući mu dodati bitak, zar nisam govorio suprotno onome prije?

Teetet: Čini se.

Stranac: Što? Nisam li tim dodavanjem raspravljao o njemu kao o jednome?

³⁰ Odnosi se na riječi u 238 a.

Teetet: Da.

Stranac: I nazivajući ga besmislenim i neizrecivim i neizražljivim, govorio sam baš kao o jednome.

Teetet: Svakako.

Stranac: Tvrdimo dakle da, ako netko hoće baš pravo govoriti, ne treba ga određivati niti kao jedno niti kao mnoštvo, štaviše, niti uopće nazivati ono jer bi mu i po tome izrazu davao pojam jednoga.

Teetet: Svakako.

ZAGONETNOST SOFISTE

27. Stranac: No zašto bi netko još o meni govorio? Naći će da sam već prije a i sada svladan kod pobijanja nebića. Stoga, kao što rekoh, ne tražimo u mome govoru točno objašnjenje nebića, nego ded potražimo ga sada kod tebe! b

Teetet: Kako to misliš?

Stranac: Naprijed dakle valjano i hrabro jer si mlad! Napni sve svoje snage i pokušaj nam na pravi način izreći nešto o nebiću ne dodavajući mu niti postojanje niti jedno niti mnoštvo!

Teetet: Bila bi svakako velika i bezumna hrabrost moga pothvata, ako bih sâm pokušavao videći ono što si ti doživio. c

Stranac: Ako ti se sviđa, okanimo se tebe i mene! No dok se ne namjerimo na nekoga sposobna da to riješi, dotle ostajmo kod tvrdnje da se sofist izvanredno prepredeno sakrio na nepristupačno mjesto.

Teetet: I zaista čini se tako.

Stranac: Stoga ako reknemo da on posjeduje neko umijeće koje stvara prividnost, lako će on, držeći se te upotrebe riječi, naše istraživanje okrenuti u suprotnost protiv nas. Kad ga naime nazivamo graditeljem slika, postavlja nam pitanje što mi uopće nazivamo slikom. d Stoga treba, Teetete, imati u vidu što će tko odgovoriti tome mladiću.

Teetet: Očevidno je da ćemo spomenuti slike u vodi i u zrcalima i još crteže i kipove i druge stvari takve vrste.

PRIMJERI DIJALEKTIČKOG RASPRAVLJANJA

e 28. Stranac: Očito, Teetete, još nikada nisi vidio sofistu.

Teetet: Zašto?

Stranac: Napraviti će ti se kao da ima zatvorene oči ili da uopće nema oči.

Teetet: Kako?

240 a Stranac: Kad mu tako odgovoriš, to jest ako smjeraš na nešto što je u zrcalima ili kipovima, ismijati će tvoje riječi, a kad mu govoriš kao onome koji vidi, pretvarajući se da ne zna ni za zrcala ni za vodu niti uopće za vid, pitat će samo ono što se izvodi iz dijalektičkog raspravljanja.

Teetet: Koje to?

Stranac: Ono što prožima sve te stvari za koje si rekao da su mnogobrojne, a zadovoljio si se da ih nazoveš jednim imenom upotrebivši izraz slika kao jedinstva za sve. Govori dakle i brani se ne uzmičući ništa pred tim čovjekom!

Teetet: Što bismo zapravo, stranče, mogli kazati da je slika osim drugo takvo stvoreno jednako prema istinotom predmetu?

b Stranac: Pod izrazom »drugo takvo« misliš istiniti predmet ili na što se odnosi izraz »takvo«?

Teetet: Nipošto istiniti predmet nego sličan.

Stranac: Misliš li pod istinitim na pravo biće?

Teetet: Da.

Stranac: A što? Nije li neistinito suprotno od istinotoga?

Teetet: Svakako.

Stranac: Slično dakle držiš nestvarnim nebićem, ako ga baš neistinitim nazoveš.

Teetet: Ali na neki način ipak postoji.

Stranac: No po tvome mišljenju ipak ne uistinu.

Teetet: Ne, osim što slika zaista postoji.

Stranac: Nestvarno dakle nebiće je uistinu ono što zovemo slikom?

Teetet: Čini se da se nebiće s bićem zaplelo u takav nekakav splet, i to veoma neobičan. c

Stranac: Ta kako ne bi bio neobičan? Zacijelo vidiš da nas je i sada³¹ kroz to uzajamno prepletanje mnogoglavu sofist prisilio da protiv svoje volje priznamo da nebiće na neki način ipak postoji.

Teetet: I odviše dobro vidim.

Stranac: A što sada? Kako da definiramo njegovo umijeće, a da uzmognemo biti u skladu sami sa sobom?

Teetet: Kako misliš i čega se tako bojiš?

Stranac: Kad reknemo da on svojom prividnošću vara i da je njegovo umijeće neko umijeće obmana, da li ćemo tada reći da naša duša stvara lažno mišljenje zbog njegova umijeća, ili što ćemo reći? d

Teetet: Upravo to. Ta što bismo drugo mogli kazati?

Stranac: Lažno mišljenje bit će opet ono koje zamišlja nešto suprotno od onoga što jest, ili kako?

Teetet: Suprotno od onoga što jest.

Stranac: Kažeš dakle da lažno mišljenje zamišlja nebića?

Teetet: Nužno je.

Stranac: Da li zamišlja da ne postoje nebića ili da na neki način postoji ono što nikako nije? e

Teetet: Treba da na neki način postoje nebića, ako će netko ikada i nakratko što lažno govoriti.

Stranac: A što? Ne zamišlja li se i da nipošto ne postoji ono što svakako postoji?

Teetet: Da.

Stranac: I to je laž?

Teetet: I to.

Stranac: Tako će se, mislim, na isti način smatrati lažnim i govor koji tvrdi da bića ne postoje a nebića da postoje. 241 a

³¹ Tiče se onoga što je u 237a rečeno o laži i nebiću